

ULOGA EKONOMSKE POLITIKE U PODSTICANJU RASTA I RAZVOJA REPUBLIKE SRPSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

THE ROLE OF ECONOMIC POLICY IN STIMULATING THE GROWTH AND DEVELOPMENT OF THE RS AND BIH

Doc. dr Zoran Mastilo,
Fakultet poslovne ekonomije Bijeljina

M.Sc. Suzana Simić,
Oikos institut Bijeljina

Rezime: Globalna ekonomska i finansijska kriza pogodila je BiH i njene entitete manifestujući se kroz negativne efekte mnogih makroekonomskih varijabli (nezaposlenost, privredni rast, javni dug i deficit).

Duži niz godina (a prvenstveno od 2008. godine) imamo stagnaciju proizvodnje, negativne, nulte ili veoma niske stope privrednog rasta u pojedinim periodima (kvartalima, polugodištima, godinama). Golemi problem u Republici Srpskoj, kao i u većini zemalja širom svijeta je ogromna nezaposlenost, koja se u RS kreće oko 150.000 nezaposlenih, a u BiH 552 700 građana. Problem nezaposlenosti proizvodi nepovoljan odnos između broja zaposlenih radnika, s jedne, i broja penzionera, s druge strane. Republika Srpska suočava se sa veoma malim nivoom penzijskih prava i niskim životnim standardom. Građani sve više osjećaju nesklad između obećanog boljeg života nakon tranzicije, s jedne, strane te stvarnih i nepovoljnih kretanja u ekonomiji, s druge strane. Ubrzano se povećavaju socijalne razlike i socijalni konflikti, izražavajući se u porastu štrajkova i masovnih demonstracija u mnogim gradovima BiH (februarski događaji 2014. godine). Ovakva ekonomska politika je neodrživa, ona je prorecesijska a ne nikako razvojna. Moramo se zalagati za promjene ekonomskog sistema, koji će obezbijediti novu razvojnu ekonomsku politiku koja će imati ciljeve veće zaposlenosti, veći obim proizvodnje i pozitivne stope privrednog rasta.

Ključne riječi: Tranzicija, globalna ekonomska i finansijska kriza, razvojna ekonomska politika, zaposlenosti, nezaposlenost, proizvodnja, deficit.

Abstract: The global economic and financial crisis hit the BiH and its entities, manifesting itself through the many negative effects of macroeconomic variables (unemployment, economic growth, public debt and deficit).

For many years (primarily from the 2008th year), we have stagnation of production, negative, zero or very low rates of economic growth in some periods (quarter, semester, year).

A huge problem in the Republic of Serbian, as in most countries around the world is soaring unemployment, which in RS is around 150,000 unemployed citizens, and in BiH 552,700 unemployed citizens. The problem of unemployment had a negative effects on the number of employees, on the one hand and on the number of pensioners, on the other hand. Serbian Republic is faced with a very small government levels pension entitlements and low standard of living. Citizens are increasingly feeling the discrepancy between promised a better life after the transition and by actual and adverse developments in the economy. The rapid increase of social differences and social conflicts, expressing the increasing strikes and mass demonstrations in many cities of Bosnia and Herzegovina (the events of February 2014th year). This economic policy is unsustainable, it is not no way recession development. We need to advocate for changes in the economic system, which will provide new development economic policy that will have goals of higher employment, higher production volume and positive rates of economic growth.

Key Words: Transition, the global economic and financial crisis, economic development policy, employment, unemployment, production, trade deficit.

UVOD

Ekonomski sistem i ekonomska politika grade se prema znanjima i vještinama iz pojedinih škola ekonomsko-političkog mišljenja, poznatih pod nazivima neoklasična (ili neoliberalna) škola, kejnzijanska škola, radikalna politička ekonomija, marksistička škola, institucionalizam, itd. U određenim političkim i ekonomskim situacijama, jedna škola odgovara jednoj zemlji, socijalno-klasnoj grupi ili političkoj koaliciji, ne odgovara drugoj, socijalno-klasnoj grupi, političkoj koaliciji i vladi koju ona formira.

Sadašnja ekonomska i finansijska kriza u BiH, manifestuje se u nepovoljnom kretanju mnogih makroekonomskih varijabli. Već duže vrijeme imamo stagnaciju proizvodnje, pad privrednog rasta ili niske stope ekonomskog rasta, u pojedinim periodima.

Ključni problem u BiH je masovna nezaposlenost, koja se danas kreće na nivou od oko 44,8 %, ili 554.929 nezaposlenih radno sposobnih građana.⁴² Suočavamo se sa nepovoljnim odnosom broja zaposlenih radnika, s jedne i broja penzionera, s druge strane. Penzije su na niskom nivou, kao i nizak životni standard. Građani sve više osjećaju nesklad između obećanog boljeg života nakon tranzicije s jedne strane, te stvarnih i nepovoljnih kretanja u ekonomiji, s druge strane. Povećavaju se socijalne razlike i socijalni konflikti, što se izražava u porastu štrajkova i masovnim demonstracijama širom Bosne i Hercegovine. Postojeći ekonomski sistem i postojeća ekonomska politika na nivou Republike Srpske, kao i Bosne i Hercegovine, nisu dali očekivane rezultate, posebno u području ekonomskog rasta i zaposlenosti. Sve to ukazuje na potrebu detaljnije političke i naučne analize, idejne osnove sadašnjeg ekonomskog sistema i ekonomske politike. Treba vidjeti gdje su greške, nedostaci u konstruisanju ekonomskog sistema i mjera ekonomske politike, šta i gdje treba popraviti, a šta, kako i kada treba izmijeniti.

MAKROEKONOMSKA KRETANJA

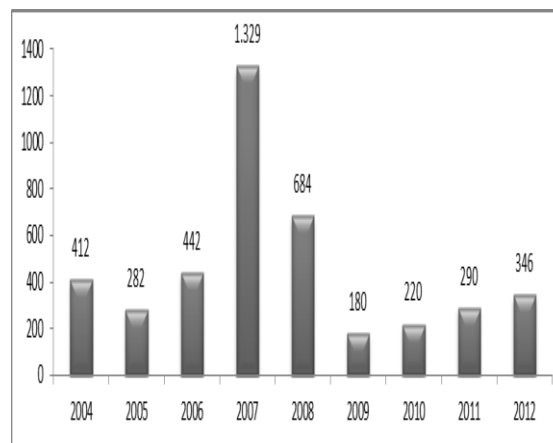
Sadašnji ekonomski sistem kao i ekonomska politika u RS i BiH konstituisani su na temelju ideja i politika iz neoklasične škole. Ona zagovara i ostvaruje interese razvijenih zemalja u međunarodnoj trgovini, gdje lošije prolaze male i nerazvijene zemlje. Dakle, ostvaruju se interesi krupnog kapitala međunarodnih korporacija, na štetu domaćeg proizvodnog kapitala, domaćih radnika i domaćih industrijskih preduzeća, što dovodi do masovne nezaposlenosti, niskog

životnog standarda i porasta nezadovoljstva domaćeg stanovništva.

Osnovne makroekonomske varijable privrede RS i BiH (BDP, rast industrijske proizvodnje, stopa nezaposlenosti, inflacija, spoljnotrgovinski deficit...), znatno su slabije u odnosu na prosjek zemalja EU. Promjena vlasničke strukture u tranzicionom periodu, nije dovela do rješavanja problema strukturnih neusklađenosti privreda RS i BiH, koje nisu dovoljno prilagođene za visoke zahtjeve konkurentskih ino-tržišta. Izvoz je koncentrisan u razvijenim regionima, dok je učešće pojedinih nerazvijenih regiona u ukupnom izvozu simbolično. Strani investitori koncentrišu se na područjima većih gradova i razvijenih regiona, što još više produbljuje i onako velike regionalne razlike u razvijenosti. Stvaranje povoljnog investicionog ambijenta i sposobnost da se iskoriste svi pozitivni i izbjegnu negativni efekti SDI su osnovni zahtjevi koji se postavljaju pred kreatore investicione i ekonomske politike. (Aničić, J., Radović, D., Radović, B., 2013, str. 237–238).

Ekonomskom politikom treba usmjeriti investicije u sektore privrede koji se bave višim fazama prerade proizvoda i koji stvaraju veću dodatnu vrijednost, zato što je veliko učešće repromaterijala i sirovina u izvozu pokazatelj nerazvijenosti zemlje koja ima takvu strukturu izvoza. S druge strane, Bosna i Hercegovina se nalazi u poziciji kada je potrebno investicionom politikom ispraviti sve greške dosadašnjeg perioda u pogledu ravnomjernijeg regionalnog razvoja, kako bi se zaustavili negativni trendovi koji se ogledaju u povećanju regionalnih razlika u zaposlenosti, zaradama, izvozu, investicijama, infrastrukturi, negativnim demografskim kretanjima i sl.

Grafikon 1. SDI u Bosni i Hercegovini u periodu od 2002–2012. god. u milionima evra

Izvor: Simić, S., 2013, str. 59.

⁴² Agencija za statistiku, BiH, Statistički bilten (2013)

Bosna i Hercegovina je zahvaljujući privatizaciji velikih državnih firmi, tokom 2007. godine, imala priliv stranih ulaganja od 1.3 milijardi evra, što je najveći godišnji iznos registrovan u posljednjih petnaest godina. Tokom narednih godina, priliv ulaganja gotovo se upola smanjio. Međutim, i dalje se ne može biti potpuno optimističan u pogledu rasta stranih ulaganja, ona su još uvijek značajno niža, u odnosu na period prije početka globalne krize.

Nakon 2012. godine, kada je zabilježen pad realne stope BDP-a od 1%, ekonomija RS i BiH ostvaruje pozitivne trendove od drugog kvartala 2013. godine, u iznosu 0,9% i 1,3%.⁴³ Smatra se da su najveći doprinos pozitivnim kretanjima dale sljedeće djelatnosti: 1) *javna uprava i odbrana*, 2) *obavezno socijalno osiguranje i finansijske djelatnosti* i 3) *djelatnosti osiguranja*, dok su najveći doprinos realnom padu BDP-a imale: 1) *poljoprivreda*, 2) *prerađivačka industrija* i 3) *građevinarstvo*. Situaciju u privredi dodatno su otežali nepovoljni vremenski uslovi početkom 2012. godine, zatim suša koja je uslovlila veliki međugodišnji pad poljoprivredne proizvodnje. Sve to imalo je za posljedicu negativna kretanja u prva tri kvartala 2012. godine, koja se ogledaju prvenstveno u smanjenju izvoza u odnosu na isti period prethodne godine i smanjenju fizičkog obima industrijske proizvodnje, što se odrazilo na tržište rada, gdje se problem nezaposlenosti, kao i u ostalim zemljama u svijetu, zadržao kao najveći negativan efekat ekonomske krize. (Mastilo, Z., 2013, str. 133).

Tabela 1. Uporedni pokazatelji strukture BDP BiH, Srbije, Hrvatske i Crne Gore u 2011. godini (tekuće cijene)

Struktura BDP	BiH	Srbija	Crna Gora	Hrvatska
Finalna potrošnja domaćinstava	80,5	76,0	84,4	62,8
Finalna potrošnja države	22,1	19,3	22,1	19,7
Bruto investicije u osnovne fondove	19,2	18,5	18,4	18,1
Izvoz robe i usluga	29,5	36,6	40,4	39,1
Uvoz robe i usluga (minus)	52,5	53,0	66,2	42,2
Bruto domaći proizvod	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Stević, R., S., 2013, str.90

Analizom navadenih podataka može se uočiti različita struktura BDP po pojedinim zemljama. U pogledu učešća finalne potrošnje domaćinstava u ukupnom BDP, gdje su zabilježene najveće varijacije, prednjače Crna Gora i BiH, dok je najmanje učešće ovog vida potrošnje u Hrvatskoj. S druge strane, uočavaju se znatno manje varijacije u učešću finalne potrošnje države i bruto investicijama u kapitalna dobra. Velike varijacije evidentne su i u pogledu učešća izvoza i uvoza robe i usluga u strukturi BDP posmatranih zemalja, gdje Crna Gora prednjači u učešću izvoza, uvoza, robe i usluga, dok je najmanji izvoz imala BiH, a najmanji uvoz Hrvatska.

Globalna ekonomska i finansijska kriza, kao i politička nestabilnost u BiH i njenim entitetima, proizvela je negativne efekte i na jednu malu ekonomiju kakva je ekonomija RS. Recesiona kretanja u privredi RS i BiH koja su, započela od druge polovine 2011. godine, prenijela su se i u 2012. godini.

Ista kretanja dovela su do usporavanja privredne i spoljnotrgovinske aktivnosti u zoni evra, zemljama regiona kao najznačajnijim partnerima Republike Srpske i BiH.

Imajući u vidu činjenicu da je tokom prethodne godine došlo do smanjenja inflatornih kretanja, tako je i prosječna stopa inflacije bila manja za 0,4%, u odnosu na isti vremenski period 2012. godine, kada je iznosila 2,1%. Prema predviđanjima ekonomskih stručnjaka za 2014. godinu, stopa inflacije bi mogla biti smanjena čak na 1,6%.⁴⁴

Pored inflacije, jedan od najvećih problema koji je prouzrokovala ekonomska kriza, a čiji efekti se još uvijek osjećaju na tržištu rada, jeste problem goleme nezaposlenosti. Naime, prema podacima Agencije za statistiku, anketna stopa nezaposlenosti za 2013. godinu, iznosila je 27%.⁴⁵ Prema procjenama međunarodnih finansijskih institucija, nezaposlenost se povećava kako u RS i BiH, tako i u zemljama u okruženju. U regionu postkonfliktne tranzicije, to je konstantna prijetnja političkoj stabilnosti zemlje i regiona u cjelini (Mastilo, Z., Simić, S., 2014, str. 5).

Za zaduživanje kao instrument ekonomske politike, koji kao takav ima određeni uticaj na razvoj zemlje, kaže se da je opravdano u uslovima kada se sredstva prikupljena zaduživanjem koriste za podsticanje rasta i razvoja u stabilizacijske

⁴³ Republički zavod za statistiku Republike Srpske – Saopštenja statistike nacionalnih računa, broj: 182/13 od 25. 07. 2013. i 242/13 od 30. 09. 2013.

⁴⁴<http://www.narodnaskupstinars.net/upload/documents/lat/ostalaakta/Ekonomska%20politika%20RS%20za%202014.%20godinu.pdf>

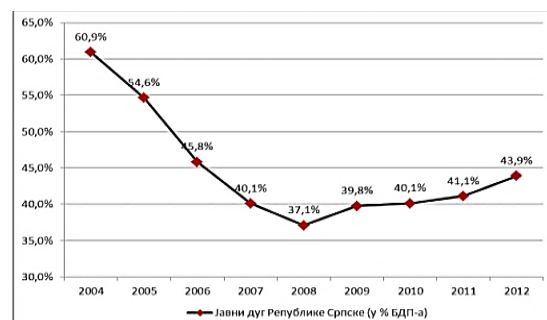
⁴⁵ Agencija za statistiku, statistički bilten za 2013.

svrhe. Kao osnovni razlozi zaduženja u RS tokom 2013. godine, navode se investiciona aktivnost javnih preduzeća i podrška privredi preko Investiciono Razvojne Banke RS.

Struktura učešća javnog duga Republike Srpske u 2013. godini, iznosilo je 44,4% BDP-a, dok je ukupan dug RS, iznosio 55,8 BDP-a, što je ispod zakonom propisane granice, odnosno ispod kriterijuma iz Mاستriha.⁴⁶

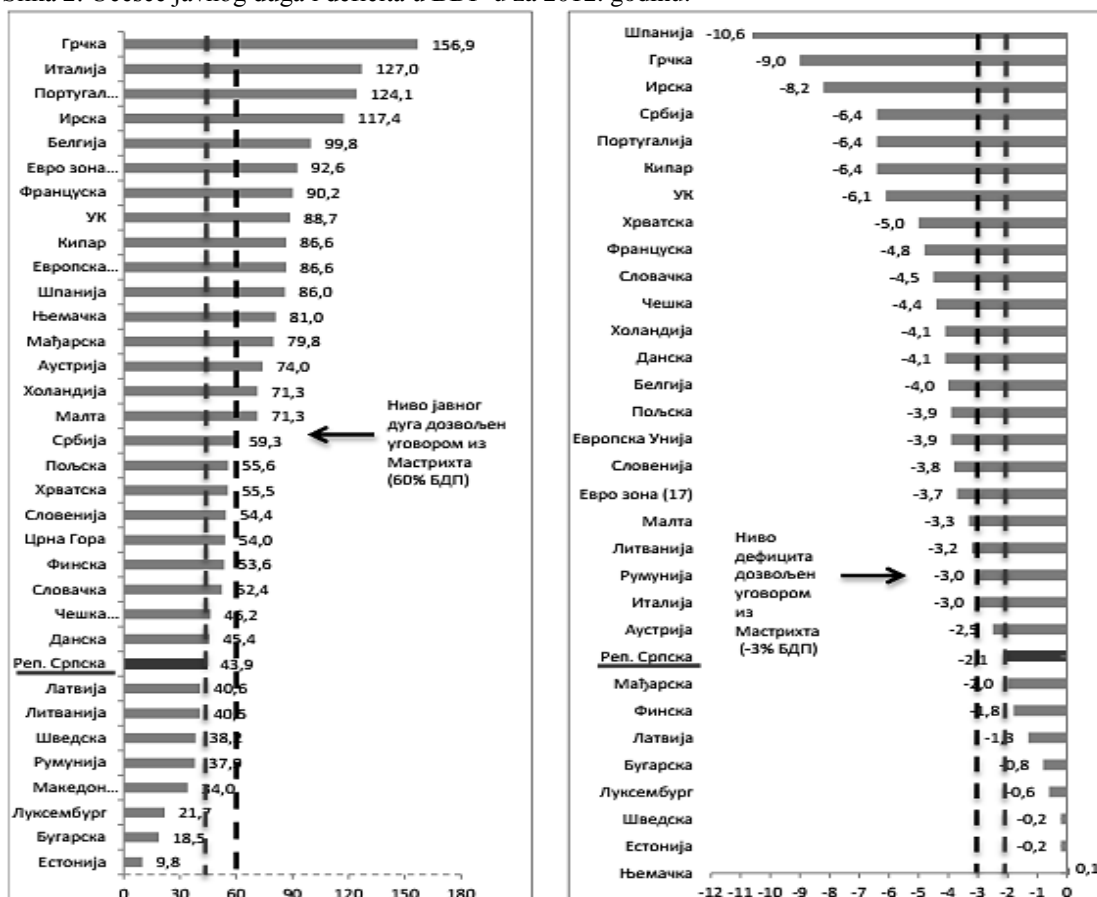
Radi uporedivosti sa podacima o učešću javnog duga i deficita u BDP-u za 2012. godinu, u pregledu koji slijedi usklađen je obračun deficita za Republiku Srpsku iznosi 2,1% BDP-a

Slika 1. Javni dug Republike Srpske (% BDP-a) u periodu 2004–2012. godine

Izvor: <http://www.narodnaskupstinars.net/upload/documents/lat/ostalaakta/Ekonomska%20politika%20RS%20za%202014.%20godinu.pdf>

Slika 2. Učešće javnog duga i deficita u BDP-u za 2012. godinu.

Izvor: European Economic Forecast, Autumn 2013

⁴⁶ Kriterijumi iz Mاستriha, pored kriterijuma u vezi sa javnim dugom, prate i budžetski deficit. Nivo deficita dozvoljen ugovorom iz Mاستrihta je 3% BDP-a. Očekuje se da će na osnovu mjera fiskalne konsolidacije, zajedno sa očekivanim postepenim ekonomskim oporavkom, uslijediti dalji pad deficita tokom 2013. i 2014. godine, na nivo od 3,5% i 2,7% BDP-a respektivno.

2. CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE I PROJEKCIJE MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA

Aktivni činioci (nosioci) ekonomske politike u pluralističkom društvu u procesu analize privredne situacije i određivanja ciljeva privredne politike zastupaju različita mišljenja. U izboru strukture sadržaja i ciljeva praktične ekonomske politike, nosioci ekonomske politike se rukovode karakteristikama svog dominantnog sistema

Dakle, svi moraju biti svjesni da dolazi vrijeme nepopularnih mjera u pojedinim oblastima, Vlada mora kao i u prethodnom periodu, da se ponaša društveno odgovorno i da kratkoročne ciljeve postavi u drugi plan. Dugoročnim ciljevima treba dati prioritet. Drukčije rečeno, ključni cilj Vlade Republike Srpske treba da bude dugoročna politička, ekonomska, fiskalna i socijalna održivost i stabilnost. S tim u vezi, u narednoj tabeli prikazana je projekcija makroekonomskih varijabli

Tabela 2. Projekcije makroekonomskih pokazatelja Republike Srpske

PROIZVODNA METODA	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BDP u milionima KM – nominalni	8.236	8.318	8.682	8.594	8.688	8.944
Broj stanovnika – u milionima	1,44	1,43	1,43	1,43	1,42	1,41
BDP po stanovniku u KM	5.739	5.805	6.073	6.013	6.134	6.343
% rasta BDP-a, nominalno	-3,0%	1%	4,4%	-1%	1,1%	3%
BDP deflator (%)	0%	0,2%	3,5%	0%	0,2%	0,9%
% rasta BDP-a, realno	-3%	0,8%	0,8%	-1%	0,9%	2%
Inflacija – godišnja stopa	-0,4%	2,5%	3,9%	2,1%	1%	1,6%
Prosječne neto plate u KM	788	784	809	818	809	827
Uvoz u milionima KM	3.568	4.053	4.578	4.488	4.360	4.490
Rast uvoza u %	-14,0%	13,6%	13%	-2%	-2,8%	3%
Izvoz u milionima KM	1.673	2.178	2.561	2.375	2.504	2.681
Rast izvoza u %	-13%	30,2%	17,6%	-7,3%	5,4%	7,1%
Pokrivenost uvoza izvozom u %	46,9%	53,7%	55,9%	52,9%	57,4%	59,7%
Stopa nezaposlenosti %	21,4%	23,6%	24,5%	25,6%	27%	26,7%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske i procjene Ministarstva finansija Republike Srpske

vrijednosti. Ključni ciljevi ekonomske politike Republike Srpske su:

- povećanje privredne aktivnosti i održiv rast zaposlenosti,
- povećanje konkurentnosti privrede Srpske,
- borba protiv kriminala, korupcije, uspostavljanje efikasnog i pravednog pravosuđa,
- stabilnost javnih finansija, stvaranje uslova za smanjenje nelikvidnosti privrede,
- poboljšanje položaja svih kategorija društva,
- unapređivanje finansijskog sektora,
- evropske integracije i jačanje regionalne saradnje.⁴⁷

Republika Srpska, prema ovim ciljevima odrediće se kao subjekat koji nastoji da prije svega zadrži i ojača fiskalnu i makroekonomsku stabilnost, kao i ekonomsku poziciju u regionu.

za 2014. godinu, na osnovu njihovih kretanja u prethodnom periodu i pretpostavkama o privrednom rastu glavnih spoljnotrgovinskih parametara.

Procjenjuje se, da će inflacija u 2014. godini, zadržati stabilnost i da će biti veća za 0,6%, u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultat bržeg privrednog rasta s jedne strane, i stabilizacije i smanjenja cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu, s druge strane.

Smanjenje nezaposlenosti treba da bude jedan od osnovnih zadataka Vlade Republike Srpske u narednom periodu. Pored toga Vlada mora da se brine za sve socijalne kategorije uz dodatnu socijalnu pravednost, što svakoj Vladi treba da budu osnovni pravac rada u narednim godinama.

Model izlaza iz krize kojeg Republici Srpskoj, kao i ostalim zemljama nudi Međunarodni monetarni fond kreiran je prema znanjima i vještinama iz neoklasične škole. Taj model odgovara razvijenim zemljama, a ne odgovara malim zemljama kakva je BiH, već ih dovodi u još veću zavisnost i veće zaduživanje. Međunarodni monetarni fond nudi isti model, isto ekonomsko-političko rješenje za sve zemlje u tranziciji: smanjivanje plata radnika, smanjenje

⁴⁷ Adžić, S., Privredni sistem i ekonomska politika. Ekonomski fakultet Subotica, Drugo izdanje, str. 251, 2008.

uloge sindikata, smanjivanje rashodne strane u državnom budžetu, povećanje poreza, restriktivnu monetarnu politiku koja ostvaruje samo stabilnost cijena i monetarnog sektora. Isti svojim mjerama ne podstiče proizvodnju, zaposlenost i ekonomski rast. Nasuprot neoliberalnom modelu, kejnzijanski model zagovara saradnju i političko ekonomski konsenzus poslodavaca, sindikata, plata, poreza i monetarne politike.

3. KLJUČNE POLITIKE RS I BIH U 2014. GODINI

S obzirom na sadašnju ekonomsko-političku situaciju u BiH, prvo treba razmotriti alternativne modele izlaza iz krize koji postoje u konkurentskim školama, posebno u kejnzijanskoj političkoj ekonomiji, koja pokazuje kratkoročni model izlaza iz krizno-recesijskog stanja nacionalne privrede. Osnove na kome bi trebalo da počiva takav model podrazumijeva klasičnu kejnzijansku teoriju po kojoj:

1. Tržišni mehanizam je imperfektan i privatni sektor ne posjeduje sposobnost samoregulacije – privreda može postići relativnu ravnotežu od koje će se pomjerati veoma sporo, pri manjoj zaposlenosti (kapaciteta i radne snage) od pune zaposlenosti.
2. Relativno male promjene investicione potrošnje u negativnom smjeru, izazivaju veliko i dugoročno smanjivanje ukupne ekonomske aktivnosti.
3. Klasičan mehanizam tržišta koji putem prilagođenja cijena i nadnica povećava proizvodnju i zaposlenost, suviše je spor nepouzdan i nepotreban. Adekvatna državna regulacija može se iskoristiti kao sredstvo da se privreda vrati u stanje pune zaposlenosti, mnogo brže i sa manjim ukupnim društvenim tokovima.
4. Ključnu ulogu u konceptualizaciji ekonomske politike ima anticiklična politika, koja obezbjeđuje povećanje ukupne makroekonomske tražnje u kratkom roku (putem deficitnog finansiranja njenih rashoda), a putem ove i nivoa investicija, zaposlenosti i potrošnje.

Kod izbora ekonomske politike treba imati na umu da većina zemalja koje su koristile neoliberalni model MMF-a, nisu uspjele izaći iz ekonomske krize, a zemlje koje nisu prihvatile politiku MMF-a, već koristile alternativne puteve izlaza iz krize tj. znanja i vještine iz drugih škola,

ostvarile su povećanje zaposlenosti i ubrznali ekonomski rast (Rusija, Kina, Indija, Brazil.)⁴⁸

Sa realizacijom tako postavljenih ciljeva u narednom periodu može se pružiti dodatna podrška privredi i povećanju zaposlenosti, i tako obezbijediti održiva ekonomska i finansijska stabilnost, poboljšati položaj svih kategorija društva, uz uspostavljanje efikasnog i pravednog pravosuđa. Poseban akcenat, smatra D. Stojanov, treba staviti na borbu protiv kriminala i korupcije. To je „najveći problem u BiH i regionu danas, čije rješavanje je posebno teško i zahtijeva vrijeme. Prema D. Stojanovu najprije bi trebalo promijeniti koncept ekonomske i razvojne politike sa jačanjem uloge države, a ne slabljenjem iste. Uz to, trebalo bi aktivirati monetarnu politiku koja je potpuno pasivna. Drugim riječima, čitav koncept bi morao biti drukčiji od onoga koji je sada raspoloživ i uopšte moguć.“⁴⁹

Kako je ravnomjeran privredni razvoj cilj, podizanje njihove konkurentnosti strateško je opredjeljenje BiH. Prioritet ekonomske politike u narednom periodu treba da bude stvaranje poslovnog ambijenta koji će biti stimulativan za ulaganja, koji će na taj način omogućiti otpočinjanje novog investicionog i razvojnog ciklusa u Srpskoj, zbog čega je neophodno i sagledavanje i istraživačko – razvojne djelatnosti kao okosnice tehnoloških inovacija u RS i BiH. (Zupur, O., 2013, str. 23).

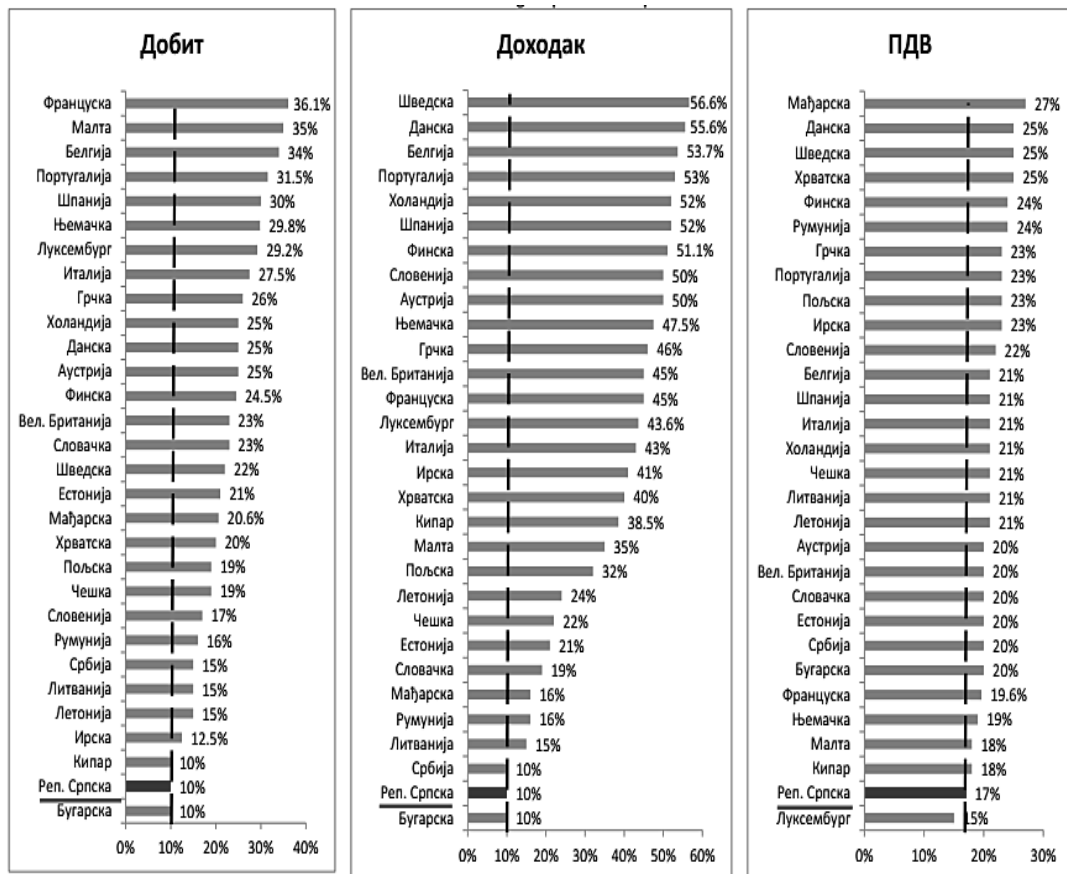
Stimulativnom fiskalnom politikom koja podstiče privredu i zapošljavanje treba aktivno raditi i na obezbjeđenju održive ekonomske i finansijske stabilnosti, i stvaranju još povoljnijeg ambijenta za privredni rast. Dodatnim fiskalnim rasterećenjem treba uticati na stvaranje povoljnijeg ambijenta za poslovanje svih privrednih subjekata, te izvršiti smanjenje troškova poslovanja kroz uvođenje neoporezivog dijela dohotka.

Pored napred navedenog kreiranje povoljnog investicionog ambijenta, takođe, jedan od najvažnijih zadataka ekonomske politike, osim priliva svježeg kapitala i stranih direktnih investicija (SDI), značajan transfer donose i tehnologije. SDI mogu da unaprijede konkurenciju na domaćem tržištu inputa, obezbijede obuku zaposlenih i menadžmenta i dr. Pri tome, Vladine politike privlačenja SDI mogu značajno uticati na intenziviranje industrijalizacije zemlje i podizanje tehnološkog nivoa proizvodnje. (Simić, S., 2013, str. 11).

⁴⁸ Stojanov D., 2013, str. 271

⁴⁹ <http://www.istinuto.com/index.php/kolumne/item/17719-stojanov-stanje-u-bih-mo%C5%BEE-biti-bolje-tek-za-10-godina.html>

Slika 3. Pregled poreskih stopa

Izvor: Eurostat Commission - STAT/13/68, objavljeno u aprilu 2013.

Iako RS ima najnižu poresku stopu u odnosu na ostale zemlje u regionu, kao najveći problem za poboljšanje likvidnosti privrede, kao i dalje ekonomski prosperitet predstavlja visok stepen korupcije, pored toga dosta su visoka fiskalna opterećenja, prisutna je politička nestabilnost, neefikasno pravosuđe. Naravno, sve to proizvelo je negativne efekte na budžetske prihode, koji su manji od planiranih. Vijeće ministara u BiH i entitetske vlade, ne mogu se pohvaliti da su, u doba globalne ekonomske i finansijske krize, ponudile antikrizne mjere za ublažavanje negativnih efekata krize. Globalna ekonomska i finansijska kriza doprijetla je da mnogi privredni subjekti u Republici Srpskoj imaju ogromnih problema u svom poslovanju, kao i nemogućnost izmirivanja obaveza. Prema tome, cilj je da se strukturnim reformama uspostavi poslovno okruženje, koje će omogućiti povećanje stranih i domaćih investicija, ubrzanje restrukturisanja privrede, te povećanje njene produktivnosti i konkurentnosti.

Kada je u pitanju tržište kapitala tu treba značajno poraditi u narednom periodu. Stalno treba vršiti

podsticanje razvoja tržišta i institucionalnih investitora, kroz usklađivanje pravnog okvira sa direktivama EU i međunarodnim standardima finansijske supervizije. Treba se zalagati za unapređivanje standarda korporativnog upravljanja u skladu sa OECD principima poboljšanja mehanizama njihove primjene.

ZAKLJUČAK

Bosna i Hercegovina nije uspjela u tranzicionom periodu da izbjegne negativne efekte globalizacije, procesa koji pogoduje velikim svjetskim kompanijama i špekulativnom kapitalu, na štetu sopstvenog privrednog razvoja. U cilju sprečavanja daljeg pada ekonomske aktivnosti BiH mora da vodi drukčiju ekonomsku politiku, kojom će sprečavati dalje negativnosti na neuređenom tržištu i vratiti realni sektor u normalne tokove. Ekonomskom politikom treba usmjeriti investicije u sektore privrede, koji se bave višim fazama prerade proizvoda i koji stvaraju novu i dodatnu vrijednost.

Rješenje je uvijek moguće naći, ali pod različitim okolnostima. U BiH i regionu su prisutne političke

podjele, politička nestabilnost, politička neizvjesnost, veliki broj nezaposlenih, visok spoljni dug koji doprinosi na naplatu itd. Posmatrano sa međunarodnog aspekta, prisutan je proces globalizacije, odnosno proces koji pojedini ekonomski stručnjaci doživljavaju kao proces privatizacije svjetskih resursa od strane najmoćnijih i najbogatijih. Prema tome, to je proces koji dovodi sve zemlje, a posebno manje razvijene, u situaciju da smanjuju javni dug, javnu potrošnju onda kada je to najvažnije, da privatizuju svoje resurse i dovode u situaciju koja je još teža, od one kada je tranzicija počela, tako da u datim okolnostima, uz sve mjere štednje, koje su moguće ili nisu moguće, veoma je teško pronaći pravo ekonomsko rješenje.

Iz naprijed navedenog, zadatak kreatora ekonomske politike u budućem periodu, trebao bi da bude otklanjanje dispariteta regionalnog razvoja i stvaranje povoljnog investicionog ambijenta, na nivou nerazvijenih regiona, okruga i opština u cilju stvaranja preduslova za ravnomjeran ekonomski razvoj i zaustavljanje negativnih demografskih kretanja u RS i BiH.

Krajnje je vrijeme da Republika Srpska napusti prorecesijsku ekonomsku politiku, kakva je danas na snazi. Mora se uspostaviti razvojna ekonomska politika, u cilju smanjenja goleme nezaposlenosti i obezbjeđenja pozitivnih stopa privrednog rasta.

LITERATURA

- [1] Adžić, S., Privredni sistem i ekonomska politika, Drugo izdanje, Ekonomski fakultet u Subotici, 2008.
- [2] Agencija za statistiku, BiH, Statistički bilten (2013).
- [3] Aničić, J., Radović, D., Radović B., Ekonomska politika u funkciji regionalnog razvoja, Ekonomski vidici, Godina XVIII, br. 2 - 3, Beograd, 2013.
- [4] Dušanić, B., J., Kritika neliberalizma i tranzicije, Medinek, d.o.o., Zagreb, 2013
- [5] European Economic Forecast, Autum 2013.
- [6] Eurostat Commission - STAT/13/68, objavljeno u aprilu 2013.
- [7] Mastilo, Z., Analiza stanja makroekonomskih agregata u RS i BiH u funkciji održivog razvoja, Anali ekonomskog fakulteta u Subotici, br. 29, 2013.
- [8] Mastilo, Z., Simić, S., Nezaposlenost i inflacija, Jahorinski poslovni dani, 2014.
- [9] Polovina, S., Medić, Đ. (2002). *Osnovi ekonomije*. Zagreb: Medinek
- [10] Simić, S., Poreski stimulansi za privlačenje SDI u zemljama Zapadnog Balkana, Master rad, Ekonomski fakultet u Subotici, 2013.
- [11] Zupur, O., Istraživačko razvojna funkcija kao osniva tehnoloških inovacija, Economics časopis za ekonomsku teoriju i analizu, br. 1/1, 2013. www.oikosinstitut.org/economics.html
- [12] Republički zavod za statistiku Rep. Srpske i procjene Ministarstva finansija Rep. Srpske
- [13] Republički zavod za statistiku Republike Srpske – Saopštenja statistike nacionalnih računa, broj: 182/13 od 25. 07. 2013. i 242/13 od 30. 09. 2013.
- [14] Stević, R., S., Analiza strukture BDP-a Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja, Časopis Novi Ekonomist, časopis za ekonomsku teoriju i praksu, Fakultet poslovne ekonomije, Bijeljina, 2013.gmail
- [15] Stojanov, D., Ekonomska kriza i kriza ekonomske znanosti, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zagreb, 2013.
- [16] Stojanov, D., Stanje u BiH može biti bolje tek za 10 godina, Portal istinito, Intervju, 2014.
- [17] <http://www.istinito.com/index.php/kolumne/item/17719-stojanov-stanje-u-bih-mo%C5%BEE-biti-bolje-tek-za-10-godina.html>